

SZÍNHÁZ

Ördögűzők

Weigand József színjátéka a Magyar Népszínházban

A vajdasági Magyar Népszínház nemrégén ünnepelte fennállásának ötödik évfordulóját s ez alkalommal került bemutatásra Weigand József második színjátéka, az Ördögűzők. Ezzel a bemutatóval kapcsolatban is elmondható, hogy a vajdasági Magyar Népszínház az elmúlt öt esztendő alatt sokat fejlődött s jóllehet az itteni magyar irodalomnak is megvan minden lehetősége a fejlődésre, hiszen egyre újabb tehetségek jelentkeznek, egymás után jelennek meg a vajdasági szerzők könyvei, regények, versek, novella-gyűjtemények, de színház és irodalom eddig valahogy külön úton jártak s a vajdasági magyar színpadi irodalom sehogy sem tudott kialakulni.

Weigand Józsefnek ez a második darabja föltétlenül biztatást, bátorítást jelent a magyar toll munkásai számára. ezen a vidéken, mert a maga egyszerű irodalmi és színpadi eszközeivel megmutatja, hogy voltaképpen nem is kell sok egy kellemes színházi estéhez, hogy olykor elég a színpad szeretete, a gátlásnélküli közlés, néhány ötlet és egy kis mese s megszületik a színdarab.

Weigandot kétségkívül a színházzal való közeli kapcsolata melegítette fel s készítette darabírásra, az az izgalmas, varázslatokkal teli légkör, mely a színházat jelenti, s így érezhetett vágyat arra, hogy a »világot jelentő deszkákról« maga is megszólaljon. Meg kell állapítanunk, hogy nem méltatlanul. Jósolni nem illik és nem szabad, mégis azt hisszük, hogy az Ördögűzők jó ideig forró sikert jelent majd. Ilyen darabokért szívesen megy a közönség színházba.

Mert az Ördögűzők énekes, zenés színmű, egy kicsit operett, egy kicsit népszínmű, illetve e kettőnek szerencsés vegyülete, tehát az, amiben oly nagy a hiány, s amit a magyar közönség annyira szeret. Külön érdekessége a darabnak, s szerzőnek ezt az ötletességét nem lehet eléggé dicsérni, hogy az egész zenei részt bácskai és szlavóniai népdalok alkotják. Népünk lassan már-már feledésbe merülő dallamkincséből kapunk egy csokorra valót, sőt még a kupuszinai nagybokázó táncot is megcsodálhatjuk.

De amíg a szereplők és a kórus egymás után éneklik a gombosi, kórógyi, kupuszinai és pirosi népdalokat, addig a színpadon a darab me-

séje komoly, a falu szocialista átalakulásáról szóló kérdéseket tárgyal, illetve érint. A régi világ alkonyulatát és egy új társadalom, egy új falusi nemzedék, egy új embertípus alakulását egyszerre színpadra vinni nem kis feladat. Ezt a társadalmi átalakulást mélyebben, hitelesebben érzékeltetni Weigand nem is tudta, de ilyen keretben és ilyen elképzelésben nála súlyosabb tehetség sem tudott volna megbírkózni a feladattal. Ahhoz a darab alaphangulata túlságosan idillikus és talán naív is. Szerzőnek a bőség zavarát kellett volna előbb leküzdenie, nagyobb mérték-tartással dolgoznia, kevesebb eseményt tudatosítani, de azt aztán alaposan megvilágítani. Azzal viszont, hogy a darab műfajilag az operett és a népszínmű vérkeveredéséből jött létre, szerző már eleve korlátokat állított önmaga elé s a problémák megoldása helyett a darab szerkezeti megoldására törekedett, abban reménykedve, hogy ezzel majd megoldódnak a felvetett problémák is. Persze, más a valóság és más az idill. Az, hogy Kerekes Mihály öreg napszamos dalolva és pityókázva betáncol a szövetkezetbe, feleségével, az öreg vajákosszonnnyal együtt, ez igen kedves, bájos dolog, de az ilyen öregasszonyok általában nehezen felejtik el a ráolvasás mesterségét s nem egykönnyen válnak a társadalom építőivé, Weigand ezt nagyon jól tudja, dehát a mese lebonyolításában az olcsóbb megoldást választotta: a gyenge ellenállást volt kénytelen valószínűvé tenni.

Persze, sem az operett, sem a népszínmű sohasem vitte a valóságot a színpadra, hiszen ettől felborult volna a mesevilág és a költészet alapjain nyugvó lényege, s legfeljebb egyes jeleneteiben, egyes alakjaiban adott a mesének vagy a költészetnek reális aláfestést. Az Ördögűzőkben fordítva kellett volna történnie, de szerzőnek ez a törekvése, sajnos, nem sikerült. A valóságot, a falu szocialista átalakulását, a népfelszabadító harcokból, a bolmányi csatából kikerült ifjú emberek erőfeszítéseit egy új társadalom megteremtéséért, csak jelszavakkal tudta érzékeltetni.

A darab meséje röviden ez volna: Pető Imre, parasztleány, a Petőfi-brigád egykori harcosa hazatérve falujába, hozzáfog népe szervezéséhez. Ő a földmégmunkáló szövetkezet lelke, a kultúrkör megalapítója s hiába kerülgeti a szomszédos gazda szép leánya, ő egy harcos leánytársánál hagyta a szívét, akiről azonban azt hiszi elesett. Ez persze tévhit csupán, mert Ilonka életben maradt, sőt éppen Imre mentette meg, de aztán maga elvesztette az eszméletét — innen eredt a tévedés — s a lányt véletlenül éppen Imre falujába nevezték ki állomásfőnökné. Ez mindjárt az első képben kiderül, az egykori bajtársak felismerik a lányt és örülnek neki. Imre előtt azonban eltitkolják, hogy a lány megvan, sőt itt van a faluban, de a kultúr-kör előadásán felleptetik s a cselekmény szempontjából már nem is lenne szükség a harmadik felvonásra, a happy end megérett, de Imre ismét önkívületbe esik s így csak a harmadik felvonásban forrhatnak össze egy hosszú csókban. Addigra már a szép szomszédlány is megtalálta a maga párját s apja is jobb belátásra tért és belépett a szövetkezetbe.

Mondjuk-e újra, hogy ez az egyszerű kis mese nem tud cselekménnyé válni, mert hiányzik belőle a lélektani elmélyülés? Félő, hogy kifogásnak tűnne, holott csak megállapítás.

Mert így, ahogy ez a darab megszületett, mégis érdekes, szép és kielégítő. Hogy a mese kifejlődését is akadályozzák, részekre szabadlják a

táncos, énekes jelenetek, azért maguk a dalok és táncok kárpótolják a közönséget; hogy sok minden a színpadon kívül történik; hogy a mese elbeszélésben, elmondásban folyik és nem játékban? Ki mondta, hogy okvetlenül ragaszkodni kell a műfaj törvényeihez, különösen itt, ahol amúgyis felemás műfajjal van dolgunk? Van dráma, vígjáték, operett, népszínmű és sok mellékhajtás még a színpadi irodalomban. Ki mondja, hogy egyetlen színműben ne lehessen felhasználni innen is onnan is egy keveset? Weigand nem az első és nem is az utolsó szerző, aki ezen túlteszi magát. S nem okvetlenül szükséges minden darabot az irodalom mércéjével mérni.

Az Ördögűzők így is, ahogy van — mivel nem lehetett más — mindenképpen nyeresége a vajdasági színpadnak. Ha a mai életet nem is mutatja be mélységeiben és magasságaiban, hanem csupán felszínének játékos hullámfodraira irányítja tekintetünket, külsőségeiben mégis ezt a mi világunkat tükrözi; a bácskai parasztot, a szövetkezetet, a Petőfi-brigádöt, a falu kulturális élniakarását és a társadalmi különbségek megszűnését.

Ezért kívánunk még sok ilyen színdarabot.

Az Ördögűzők kevés alkalmat ad az alakításra, de egy-egy epizódfigurája jól sikerült. Ilyen például Kerekes Mihály alakja, akit Sántha Sándor vitt a színpadra izesen, zamatosan, derűsen és gyakorlott biztonsággal. Látszik, hogy szeretettel formálta, mint olyan színész, aki neki megfelelő szerephez jutott.

Pető Imréből sem a szerző, sem a színész, Gyapjas István nem csinált karakter-figurát, jóllehet utóbbi kihozott mindent magából. Ha sikerült volna levetnie modorosságát, jobb alakítást nyújtott volna. Körülbelül ez mondható el Farkas Erzsébetről is, aki az állomástönöknőt alakította. Játékuk azonban így is szolid volt, mértéktartó; többet egyelőre talán nem is várhatunk tőlük.

Balázs Janka helyenként kicsit eltúlozta az öreganyó figuráját, akárcsak M. Pálfi Margit, de azért így is színesek, érdekesek voltak. Kiss Julia a szende falusi kislány szerepében lehetett volna valamivel kevésbé édeskés, így kicsit túlságosan külön állt a többi falusi lánytól és a kelleténél hangsúlyozottabban vonta magára a figyelmet. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy úgy Kiss Julia, mint Gyapjas és Farkas Erzsébet fiatalok, pályájuknak többé-kevésbé még az elején állnak és a komolyabb feladatokkal szélesedni fog színészi skálájuk, erősödni alakító képességük.

Külön kell szólni még Fazekas Piri és Godányi Zoltán játékaról. Kis szerepüket mindketten szép, eleven játékkal oldották meg. Ami előbbinél természetes, utóbbinál örömteli újság. A többiek is megállták helyüket, legfőljebb a tömegjeleneteknél kifogásolnánk néhány hangos, fölösleges mozdulatot, ami nemcsak a statisztéria gyengébb tagjainál nyilvánult meg, hanem itt-ott a többieknél is, akik talán éppen azért, mert nagyobb szerepekhez szoktak, önkéntelenül is többet akartak adni, mint amennyit a szerep engedélyezett a számukra.

Egészen véve a darab jól ment le, zökkenő nélkül, mozgalmasan, színesen, élénken és magával ragadta a közönséget. Bárcsak minden előadott darabnak ilyen sikere volna!

Pataky László rendezőnek nem kellett különös művészi igénnyel végeznie a rendezést, nagyjából járt úton haladt, de ügyesen, okosan és stíletesen oldotta meg a feladatát.

Kovács Kornél, aki a népdalokat hangszerelte és egyvelegbe összefűzte, ugyancsak jó munkát végzett. Felfogás dolga most már, hogy ezeket a népdalokat Kodály stílusában kellett volna feldolgozni, több hangszer foglalkoztatásával tömöríteni s általában kerülni a sallangokat vagy pedig így tisztában érvényesülni hagyni a melódiát. Amúgy talán mélyebb, zeneileg igazabb és művészibb lett volna, de tekintve, hogy maguk a dallamok is elütő típusúak, véleményünk szerint mégis ez volt a helyesebb megoldás, ahogyan Kovács Kornél ezt a munkát elvégezte.

Magyary Domokos finom díszletei hihetővé tették a falusi képet, s hozzájárultak a darab egységes idillikus hangulatához, ami valószínűleg tartós sikert biztosít ennek a fölöttébb kedves vajdasági magyar színjátéknak.

Herceg János